

כאיל תערוה

פנינים על פרשיות השבוע וענינה דיומא

מרבן של ישראל מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א

מספריו הק' ומכתבי תלמידים

גליון 45 בלק תשע"ד

מתורת הפרשה

ותרא האתון את מלאך ה' נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטתה הדרך (בלק כ"ב, כ"ג)

הנה נשלחים מסרים ליחיד לעורר אותו לתשובה, להתבונן על דרכיו, לחזור בו מהתדרמה של "מלומדה", להתחזק ביתר שאת, ולא לתת ליצר להטעות שלא יכולים וקשה וכו' וכו'. כל הזמן נשלחים רמזים, פתח את העיניים, לטובתך! והנה דוגמא - הביא הרב מישקובסקי שליט"א בשם מרן הרב שטיינמן שליט"א. פי האתון - נברא בבין השמשות. מה הפירוש? לאמר כמה השי"ת מרחם על הבריה, שנברא כבר מיד אמצעי איך לעורר את בלעם שלא יחרב את עצמו. שולחים לו מלאך של רחמים, לעצור אותו, שיפתח את העיניים ויראה שזה לא סתם, זה לא מקרה. ואחרי שמסרב לראות את האמת - עושים לו נס והאתון פותח את הפה! ואז היה צריך לפתוח את העיניים לראות שזה לא סתם, אבל הוא ממשיך להתעלם. ואם לכוזר רשע נשלחו מסרים, לפתוח לו את העיניים ולהחזיר אותו בתשובה, כמה מסרים נשלחים לאדם רגיל! יתכן שנשלחים אליו אין ספור מסרים! אבל אחרי הכל יש לכל אחד את הבחירה - לראות או להתעלם ח"ו, ותלוי כמה אדם מעונין לראות, כמה רוצה באמת לראות את האמת, כמה מתאמץ לראות באמת מה רצון השי"ת. הרי אדם אוהב נוחות, ויותר נוח לא להתבונן, ולרוץ עם השגרה וה"מלומדה", ולתת לתדרמה להמשיך ח"ו, הרי בשביל לפתוח את העיניים צריך להתאמץ. (שונה הלכות ח"א מהדורת ר"ד קולדצקי עמ' תט)

ותט האתון מן הדרך (בלק כב, כג)

אהא דאתון של בלעם נברא בין השמשות, אמר רבנו, שרואים מכאן שגם לאחר שכל הברואים כבר היו בעולם, וכל הבריה היתה מסודרת דבר דבור על אופנו, היה דבר אחד שהטריד עדיין כביכול את מנוחתו של הקב"ה ולא הי' העולם שלם בלעדיו, ומה הוא - האתון, האמצעי שעל ידו אולי יחזור בלעם בתשובה. רשע מרושע שכמוהו, שכל ביאתו אל בלק לא היתה אלא כדי לקלל את ישראל, וגם לגביו חושב הקב"ה מחשבות כיצד לקרבו ולהחזירו בתשובה שלימה לפניו. (עלינו לשבח וראה באריכות באילת השחר כאן)

ויזבח בלק בקר וצאן וישלח לבלעם ולשרים אשר אתו. (בלק כב, מ)

איתא בנויר כ"ג ב', אר"י אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן, ובהמשך הגמ' איתא עוד שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצאה ממנו רות, והתוס' פירשו חשבון המ"ב קרבנות, שעשה בג' המקומות ז' מזבחות ובכל מזבח הקריב פר ואיל הרי מ"ב קרבנות, והיינו שלא לשמה דהקריבן כדי לקלל ישראל. והתוס' שם נד"ה שמתוך שלא לשמה] מקשים דהא אמרינן דהעוסק במצוה שלא לשמה נוח לו שלא נברא, ותירצו וי"ל דהתם מיירי שעוסק בתורה שלא לשמה לקפח אחרים והכא קאמר שעוסק בתורה שלא לשמה להתגדר ולקנות שם ועל זה נאמר מתוך שלא לשמה בא לשמה. והמהרש"א בהריות י' ב' מקשה על תוס', דבלק עשה לקפח לאחרים, שהרי בא בהם לקלל את ישראל, וכי יש לך קניטור גדול מזה, ואיך אפשר לדייק ממעשיו שהי' לקנטר שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ומתוך דבא לקלל את ישראל מפני יראת עצמו, כמ"ש וירא בלק וגו' ויגר מואב וגו', והו"ל כמו לקנות שם לעצמו וכו'. וצ"ב, דאע"פ שעשה מתוך פחד, מ"מ מי התיר לו לקלל את ישראל, והרי אם אחד ישאל אם מותר ללמוד תורה שלא לשמה יאמרו לו שילמד, אבל אם בלק הי' שואל אם מותר להקריב מ"ב קרבנות כדי לקלל את ישראל, אע"פ שפחד, הרי בודאי שלא היו מתירים לו זה, וא"כ איך הגמ' משוה מעשה זה ללימוד התורה הקדושה שלא לשמה. עוד צ"ב איך לומדים מהמעשה של בלק שיעסוק במצוה, איזו מצוה יש כאן. ועוד יותר צ"ב, היכן הגיע בלק לעסוק במצוות לשמה, דהלומד תורה שלא לשמה יגיע ללימוד לשמה, אבל בלק לא הגיע ללשמה. ועוד שזכה דבגלל זה יצאה ממנו רות שממנה יצא דוד המלך.

ואפשר לפרש, דהנה בודאי מעשיו של בלק לא היו כהוגן, ואם הי' שואל בודאי היו אוסרים עליו בהחלטיות, אלא שהגמ' באה ללמדנו ממעשה זה שמצוה לא הולכת לאיבוד גם כשלא נעשית לשמה. שרואים ממעשה בלק שהי' בכונה רעה, ולא הי' עתיד להגיע מזה לידי עשיית מצוה לשמה, בכל זאת נשאר ממעשיו תוצאה שיצאה ממנו רות שממנה יצא מלכות בית דוד, שזה שכן נצחי, וא"כ כ"ש מה שיוצא ממעשה הנעשה בתורת מצוה, אע"פ שלא לשמה, דודאי יצא מזה שכן נצחי. (ימלא פי תהלתך ח"ב עמ' תר"ט)

וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו. (בלק כה, ז)

ואיתא בגמ' בסנהדרין (פ"ב, ב) אילו נהפך זמרי והרגו לפנחס אין נהרג עליו שהרי רודף הוא. היינו דפנחס הוא רודף. וכתב ביד רמ"ה, דרך זמרי אם הרג לפנחס אינו נהרג, אבל איש אחר חייב אם יהרג לפנחס, דהא לכל אחד יש רשות להרוג לזמרי פי אם ירצה לקנאות, ואין עליו רשות להציל לזמרי, אבל זמרי עצמו לא אתיחייב רשות להרוג עצמו, לכן מותר להרוג לפנחס להציל עצמו. ויש לעיין אם בנו של זמרי יכול להרוג לפנחס, דהא לבן זמרי אסור להרוג את אביו, וא"כ יכול להרוג את פנחס, או דשאני זמרי דמה דאין לו רשות להרוג עצמו יש לפרש בשתי אופנים, או משום דמצוה לחיות וע"ז לא שייך קנאות להרוג עצמו, או משום דמצוה להפסיק העבירה ולא יצטרך להמית את עצמו [ולפ"מ שיתבאר להלן בחזו"א לא שייך האופן ה'] עכ"פ הכל משום דינו לחיות, אבל בן זמרי אינו מחויב משום כיבוד אב לדאוג שאביו יחיה, אלא דאסור לעשות מעשה הכאה וקללה, אבל מצד איסור רציחה אין לו בכה"ג, ולכן אין יכול להציל את אביו מיד הריגת פנחס. והנה הקשה החזו"א [חוי"מ סי"ז] למה אם קדם זמרי והרגו לפנחס אינו נהרג עליו, הא אם יכול להצילו באחד מאיבריו אסור להרוג את הרודף, וכאן הא זמרי יכול לפרוש, דאז פנחס לא יהרגו אותו וממילא פנחס ינצל. רק לפי מה דהובא בהגהת משל"מ דהנרדף יכול להרוג גם אם יכול להציל בא' מאיבריו, א"ש. אמנם י"ל כיון דאסור להרוג באבר חי דאמרינן דפרישתו הנאה כביאתו, א"כ הא אסור לו לפרוש, נמצא דאינו יכול להציל את פנחס. (אילת השחר סנהדרין פב, ב)

ענין הפרשה - עין הרע

וישא בלעם את עיניו – פרש"י בקש להכניס בהם עין רעה. (בלק כד, ב)

רבנו שלטי"א נזהר טובא בעיני עין הרע, ע"פ דינא דגמ' ב"מ דצ"ט מתיים מעין הרע, והבאנו כמה ענינים מרבנו שלטי"א בעינים אלו משום חשש עין הרע, וריחוק מכל פרסום, ביקש רבנו כבר לפני עשרות שנים מהגבאי שלא יעשו לו 'מי שבידך' לרגל שמחות במשפחתו, לא כל הבהכ"ס צריכים לדעת איזה שמחה יש במשפחה! אמר. וכך נוהגים אצלו עד היום. ומשום כך יעץ לבני משפחתו לא לפרסם מודעת אירוסין בעיתון - כי יש בכך משום עין הרע. כן לא הרשה לישיבות שעומד בראשם לכתוב ברכות בעיתון בעת שמחות במשפחתו.

בבני ברק אין עין הרע

אומרים בשם מרן רבנו החזון איש ז"ל שבעיר בני ברק אין צריך לחשוש משום עין הרע, כי בעיר זו אינה שולטת העין הרע. ונתפלא רבנו בדבר, ואמר, הלא עינינו הרואות דבר יום ביומו, תמידין כסדרן, הרבה אנשים שניזוקים מזה מאוד, וכמעט רוב הצרות שיש היום הוא רק ע"י עין הרע. ואמר דעל כרחך שכל דברי מרן ז"ל היה רק על זמנו, שבחיייו שלו הועילה זכותו הגדולה והגינה על כל בני העיר, אבל בזמנינו היום אין הדברים אמורים. והאריך רבינו בזה כמה וכמה פעמים, שמוטב לו לאדם כמה שפחות פרסום וכדו', כי מי יודע כמה הפסדים נגרם ע"י עין הרע. והביא רבינו עצה לינצל מעין הרע, מה שאמרו בגמ' עירובין ס"ד א' גבי מחזיק בנכסי הגר דתוהי בה אינשי, שיעשה בהן דבר מצוה, ע"ש, וה"נ בכל פעם שיש חשש עין הרע ישתדל לעשות דבר מצוה וינצל מזה (אעלה בתמר עמ' פ"א)

לחש לעין הרע

ורבנו נוהג בעת שהיה אחד מקרוביו חולה לומר את ה"י"א פסוקים שמתחילים ומסתמים בנו"ן המופיעים בסידור שהם מועילים לעין הרע, ובמקרים קשים יותר אומר את הלחש הנדפס בס' הצדיק ר' זונדל מסלנט שהוא מיוחס לרבנו הגר"ח מוולוז'ין זיע"א, ותמיד שהיה עושה דבר זה על חולים היה ניכר הטבה גדולה. ובשנים האחרונות חדל מזה, כיון שיש חומר בהזכרת שמות מלאכים, ובלחש זה מוזכרים שמות מלאכים, ולכן אומר שדוקא מי שקשור לחולה, ואפי' אשה, שהוא יאמר את הלחש. ורק לא יאמר החולה עצמו [א"ה וראה בס' אורח דוד או' 544 בשם רבי מנחם אורנשטיין שליט"א, שפעם היה אצל הגראמ"מ שך זצ"ל לבקש ממנו שיברך חולה, אמר לו הגראמ"מ שלא יעשו שום סגולות וכדו' שנוהגים היום, אלא יש בידו לחש מיוחד נגד עין הרע, שזה אפשר להגיד, והראה לו את הנוסח המובא בס' הצדיק ר' זונדל מסלנט, וע"ש עוד כמה נוסחאות בזה].

וכשחלה מרן הסטייפלער את חוליו האחרון, הגיע הגה"צ ר' ישראל אליהו וינטרוב זצ"ל לבית רבנו שלטי"א ואמר שלדעתו החולי הוא מחמת עין הרע, ולכן שיבוא לומר לחש, ורבנו סבר דזה חולי מזיקה, אך אחר שהפציר בו מאוד, הלך רבנו לבית הסטייפלער ואמר את הלחש. (מפי בנו הגר"ש שליט"א)

למרן הגר"ח

וכשמרן הגר"ח שליט"א חלה פעם בזיהום קשה, והיה בבית חולים, שלחה הרבנית ע"ה לשאול את רבנו מה סיבת החולי. ואמר שעכשיו הוציא מרן שליט"א את הספר 'ארחות יושר', ונמכר להרבה עותקים תוך זמן קצר, [ועוד כמה ענינים כגון דא] והיה בזה עין הרע, ולכן חלה. וכששמע זאת הגר"ח אמר הרי בבני ברק אין עין הרע, והשיבה הרבנית ע"ה בחכמתה הרי אתה נוסע לסנדקאות מחוץ לבני ברק, ויתכן ששם חל עליך עין הרע ששם אין את ההבטחה. נתן מרן הגר"ח את הכיפה שלו ושלחה לדודו הצדיק ר' רפאל לוי זצ"ל שעשה על זה לחש, והתאושש מזה מיד.

חיבור ספרים

סיפרו לפני מרן הגר"ח דברי רבנו שחושש מלהוציא לאור חיבור נוסף, כי כל פעם כשמוציא ספר מרגיש לא טוב, ותולה הדבר מחמת עין הרע. וענה מרן הגר"ח שזה סיכוי קלוש שזה יקרה, וכל זה בשאר בני אדם, אבל רבנו שליט"א אין לו מה לחשוש, דכל החשש הוא במוציא ספר להתפאר בו ולא לש"ש, אבל רבנו אינו שייך לזה, ואין לו מה לחשוש מכך, ואדרבה יהיה בזה סגולה שיאריך ימים. (מנחת תודה עמ' שס"ז ועמ' ס"ו). ושמענו מח"א שאמר לו מרן הגר"ח אלדשטיין שליט"א, שהסיבה שרבנו הוציא את ספרו הראשון רק כשהיה קרוב לגיל ס' הוא מחמת שחשש להוציא קודם לכן מפני עין הרע, ורק בגיל כזה שהרגיש שלא יהיה בזה עין הרע הוציא את ספריו [וכן לא מרשה לפרסם בעיתון על הוצאת ספר חדש שלו, מחמת עין הרע].

סעודת יום הולדת וסעודת הודאה

כשנשאל האם לעשות סעודת הודיה לא' שניצל מהמחלה, מורה שאין ראוי לעשות כן, מפני עין הרע [ועוד טעמים המובאים לעיל פ"ר צו]. וכן השיב על השאלה האם לעשות סעודת יום הולדת, ואמר דאין בזה לא עבירה ולא מצוה, רק ראוי לא לעשות מפני עין הרע (משנת שלמה ע"ז עמ' ק"ל). וכן הורה לצעירים עילולים שמסיימים את הש"ס בגיל צעיר שלא לעשות סיום מפואר מטעם הנ"ל. (כ"ת)

מכתב רבנו - לא לעשות שמחות בפאר גדול

לכ' הרב וכו'. על דבר שאלתך האם צריך והגון לעשות בגמר הצדדין להשתדל מסיבת תנאים, ומזמינים הרבה אנשים באולם גדול. תשובה: ודאי אינו הגון הדבר. גם גורם הרבה צער לזוג אח"כ, כי כל מה שעושים בו פרסום אין בו הצלחה. חוץ מזה זה גורם ביטול תורה. ועיין במסכת תמיד דף ל"ב מה יעביד אינשי ויחי' ימית את עצמו, פירש המפרש ישפיל את עצמו, מה יעביד אינשי וימות יחי' את עצמו, פירוש יגביה עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימות, ולימדו חכמים שאדם שרוצה שיחי' ישפיל את עצמו וירחמו עליו הבריות ויחיה שנים הרבה, ומגאווה ימנע את עצמו, ע"מ שלא יקצרו ימיו וימות בלא עתו. וכל הנמנעים מזה יזכו לראות נחת מכל צאצאיהם לראות בנים ובני בנים הולכים בדרך הישר והטוב א, ס. ניסן תש"ס. אהרן יהודה לייב שטינמן ולאחרונה [שלחי ניסן תשע"ד] בסיום מסכת של כוללי ערב ושישי של בוגרי ארחות תורה, כשיבקשו ברכה לחשוכי בנים, בירך את כולם שיפקדו בזרע של קימא, ואח"כ אמר, בדרך כלל זה כך, אם קונים בית טוב וכדו', יש עין הרע, ועי"ז קשה קצת להיפקד בזרע של קימא, ואם לא עושים כך, יש יותר הצלחה. אותו דבר כתוב בפסוק וירא ה' כי שנואה לאה ויפתח את רחמה, ורחל עקרה! בגלל שלא לאה היתה שנואה ויפתח ה' את רחמה, אבל רחל שלא היתה שנואה, אלא אהובה, נוצר בעיה. נמצא א"כ אם אחד עושה חתונה, וקונים דירה יפה, הוא חושב שזה טוב, אבל אח"כ זה בעיה, זה בעיה! ה' יעזור שיפקדו כולם.

היזק גם ברוחניות

אמר רבנו, כי אנשים רבים מאז שהתפרסמו, איבדו הרבה מכח החידוש שלהם, וכמו שאמרו בשם הגר"א ש'ונפשי כעפר לכל תהיה' זה תנאי ל'פתח לבי בתורתך' ולכן הקדימו התפילה של ונפשי כעפר לבקשה של פתח לבי בתורתך. (מאחורי הפרגוד עמ' 91)

ענין העין הרע

ברש"י (כי תשא) עה"פ ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם פרש"י המנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו מצינו בימי דוד. שמע מינה דאע"פ שנצטוו למנות מ"מ עצם המנין זה דבר הגורם לקיטרוג. וי"ל דהחזו"א ב"ב ליקוטים סימן כ"א לדף י"ד כתב דבשעה שבני אדם מתפעלים על מציאות מוצלחה מעמידים מציאות זו בסכנה, ומ"מ הכל ביד"ש, וכל שלא נגזר עליו בדין שמים לאבדו הדבר ינצל. אבל כשנגזר הדבר לאבד מתגלגל הדבר לפעמים ע"י שימת עין תמהון על הדבר וע"י זה הוא כלה. [ועי' רבינו בחיי בפרשת בלק כ"ב מ"א שמפרש ענין ונתן עיניו בו] ורב דאמר בב"מ ק"ז ב' דצ"ט מתים מעין הרע, נגזר עליהם מיתה ביוהכ"פ והזדמן לפניהם עין הרע שגלגלה מיתתם. ומש"כ בב"מ פ"ד ב' פרידה אחת זכו' אע"ג דבלא דינא לא מיית איניש, משום דשטן מקטרג בשעת סכנה, ואדם נידון בכל יום. וגם בדין יוהכ"פ קובעים לפעמים להניחו אחר טבע העולם ולא לעשות לו נס, עכ"ל.

ולפי"ז כיון שהקב"ה הנהיג בהנהגה הטבעית של העולם מציאות זו של סכנת עין הרע, ושטן מקטרג בשעת הסכנה, א"כ אע"פ שנמנו ע"פ ציווי ה', מ"מ הקב"ה לא משנה את הנהגת סדרי העולם שלא ינזקו ע"י המנין, ומשו"ה הוצרכו לעשות השתדלות להנצל מנזקי עין הרע ומסכנת דרך הטבע שיש בזה. וכעין שמצינו בפרשת בראשית [ג' י"ב] שאדם נשתלח מגן עדן שמא יאכל מעץ החיים וחי לעולם, והרי בודאי הקב"ה יכל לעשות שאפי' אם יאכל מעץ החיים הוא לא יחי' לעולם, ואעפ"כ הוציאו משם בכדי שלא יאכל, כי בדרך הרגיל לא משנים את סדרי הבריאה. ולפי"ז מה שלבני יוסף לא מזיק עין הרע יש בזה קצת נגד דרך הטבע. ועי' תוס' בב"מ ק"ז ב' דבני יוסף היו מתים בדרך ארץ ע"י חולי יותר מאחרים. ומה שאמר רב כשהלך בביה"ק דצ"ט מהקבורים שם מתו מעין הרע, ע"ש מהרש"א שלא נקברו שם מבני יוסף, כי הם גלו בגלות דעשרת השבטים, ומ"מ היו קצת שנשארו מעשרת השבטים כדמשמע בברכות כ' א' ובפסחים ד' א'. ועוד מסתבר שגם בני יוסף צריכים לקיים הדינים שכתוב להזהר בהם מפני עין הרע, כגון בעליה לתורה ע"י שו"ע או"ח סימן קמ"א סעיף ו', דבכל כלל יש יוצא מהכלל, אמנם ר' יוחנן לא חשש לזה כדמשמע בברכות כ' א'. (אילת השחר שם)

עין הרע בכונה

פרש"י (בלק כד ב) וישא בלעם את עיניו - בקש להכניס בהם עין רעה, והרי יש לך שלש מדותיו עין רעה, ורוח גבוהה, ונפש רחבה האמורים למעלה. והנה יתכן שכאן רצה להכניס בהם עין רעה, ומנ"ל שזה מדתו הקבועה. משמע דבכדי להכניס עין רעה צריך להסתכל בכונה על דעת כן, ולא מספיק להסתכל סתם. והנה מדאמרינן בב"ב ב' ב' שאסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה ופרש"י שלא יזיקנו בעין רעה, משמע קצת שזה אפי' אם לא מתכוונים לעין הרע, וכן לפי הסבר החזו"א [חוי"מ ליקוטים סי' כ"א לדף י"ד] דהיזק עין הרע הוא ע"י התפעלות על מציאות מוצלחת, משמע שזה לאו דוקא אם מתכוין להזיק. וצ"ל דמ"מ יותר גרוע כשמתכוונים לכך. (אילת השחר שם)

יעקב נזהר מעין הרע

עי' רשב"ם דפירש בנימין בן זקונים במקום בן ימים, זאת אומרת שנולד בזקנותו. ועדיין צ"ב למה לא אמר בפירוש בן ימים, ואולי דלא תשלוט עין הרע בהזכירם בפירוש שמו שנולד בזקנותו לכן העלים קצת זה (וישלח לח, יח)

עין הרע מגוים

בפרשת מקץ [פרק מ"ב פסוק ה'] לשבר בתוך הבאים כי היה הרעב בארץ כנען. פרש"י מטמינין עצמן שלא יכירו לפי שצוה להם אביהם שלא יתראו כולם בפתח אחד וכו' כדי שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם נאים וכולם גבורים. ואע"פ שהם היו צדיקים מ"מ גם צדיקים צריכים לחוש למהלך הטבעי של סכנה מעין הרע ועמש"כ בפי' כי תשא ל' י"ב. וגם מגוים שייך עין הרע ואדרבה אדם יותר מגושם ורע יכול יותר להזיק. (אילת השחר מקץ שם)

מדוע אין עין הרע בדגים

הטעם שלא שולט עין הרע בדגים, זה משום שהם מכוסים מעיני אנשים. עוד יש לומר משום דהקב"ה בירך אותם ע"י כתובות ה' א', אמנם אינו ברור אם הברכה לדגים ה"י גם על זה. [דהיינו האם בברכה על פו"ר מונח גם שלא יהיה בהם עין הרע או דזה ענין נפרד]. (ויחי מח, טז)

שבירת הלוחות מחמת עין הרע

פרש"י (כי תשא ל"ד, ג) הראשונות ע"י שהיו בתשואות וקולות וקהלות שלטה בהם עין רעה, אין לך יפה מן הצניעות. רש"י מאריך ומפרט שהיו ג' דברים, תשואות קולות וקהלות. ותשואות וקהלות זה ע"י אנשים, וקולות היו מהקב"ה, ואע"פ שכלל ישראל לא רצו לעשות עין הרע, מ"מ הדבר במציאות גרם עין הרע.

והנה הקב"ה ידע מתחילה שכך יהי', והי' יכול לעשות שלא ישלוט עין הרע. וכנראה שכך ה"י צריך להיות, שינתן בתחילה בפרסום ויהי' מעמד הר סיני בקולות וברקים, והלוחות ישתברו, ויקבלו חדשים. (אילה"ש שם)

שלח את יצחק בחשאי

בדעת זקנים מבעה"ת כתבו שאברהם שלח את יצחק אחרי העקידה בלילה מפני עין הרע, שכן חנניה מישאל ועזריה משעה שיצאו מתוך כבשן האש לא נתפרש להיכן הלכו וי"א בחלק שמתו בעין הרע, ע"ש. והיינו כשאדם עושה דבר חשוב יש חשש לעיה"ר, ובמילה אחת אפשר להזיק. ועי' תמיד ל"ב א' מה יעביד איניש ויחי' א"ל ימית עצמו דהיינו ישפיל עצמו מה יעביד איניש וימות יחיה את עצמו. ופי' המפרש יגבה את עצמו ומתוך כך יתנו בו הבריות עין רעה ויקנאו בו וימות. ומה שכתבו שכן חנני וכו' אע"פ שזה ה"י שנים רבות לאחר מעשה העקידה, אין כונתם לומר דאברהם למד מהם, אלא דהא חזינן דכך אירע שם ואברהם אבינו עשה פעולה שלא ינזק עיה"ר. ובעצם דבריהם העירו מי ידע מהנעשה שם, דהא אברהם ויצחק הלכו לבד ומי יספר מה ה"י שם. וכעין זה הערנו להלן כ"ד ס'. (אילת השחר וירא כב, יח)

יעקב ממעט בגילו

צ"ב למה יעקב ענה לו מעט ורעים, וכי ק"ל שנה זה מעט. ועוד שאין זה מדרך הצדיקים להתלונן, ותמיד הם שמחים בחלקם, ובודאי שלא להתלונן בפני פרעה. ועי' רמב"ן פסוק ט'. וי"ל דפחד דזיקא בעין רעה לכן רצה להקטין הצלחתו (אילה"ש מקץ מז, ח)

הלכתא רבתא לשבתא

משיעורי הגאון רבי בן ציון פלמן שליט"א - סעודת אורז לקידוש

באכילת אורז לסעודת שבת, הורה רבנו שיוצא ידי קידוש במקום סעודה לדעת הרא"ש ברכות פ' כיצד מברכים סי' ח' דהטעם דמברכים על אורז בורא מיני מזונות משום דמשביע וסועד את הלב, וכ"כ במ"ב סי' ר"ח דזה סועד כמיני דגן. וכמ"ש הגר"א דהטעם דמועיל יין לקידוש במקום סעודה דמשביע וסועד את הלב כברכות ל"ה ע"ב. ולפי"ז בני ספרד שנוהגין לאכול קטניות בפסח, יכולים לצאת ידי קידוש במקום סעודה בעת שמחה ע"י אכילת אורז. (שיעורי הגרב"צ פלמן שליט"א קובץ מוריה ניסן תשנ"ט)

יומא דהילולא - הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן הי"ד נלב"ע י"ב תמוז תש"א

רבנו שליט"א סיפר שזכה לראות את מרן הגר"א וסרמן בעת שהיה דין תורה מסוים בעיר בריסק שהגר"א וסרמן והגר"א פינקל היו בוררים, ואח"כ הלכו למרן הגר"ח"ע שיהיה הבורר השלישי שיכריע. וכשהגר"א וסרמן היה בבריסק מסר שיחת חיזוק, ורבנו שליט"א היה נוכח שם. והבאנו כאן כמה ענינים שרבנו מביא מדברי הגר"א וסרמן, ואודותיו.

נשאר עם בנו החולה

נשאל הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. בשעת מלחמה כאשר אויבנו יורים על חלק מערי ישראל חצי מות, ורבים מהתושבים עוזבים את בתיהם מתוך פחד ואימה, ונוודים למקומות אחרים שקטים יותר. והנה בבניין בו דרים עשרה משפחות, החלו בעלי הדירות לנטוש את הבניין זה אחר זה, עד שנותרו שם רק אלמנה זקנה, ועוד משפחה אחת. והנה מבחינה האלמנה כי שכניה האחרונים מתארגנים לקראת עזיבת המקום. פנתה האלמנה אל בעל הדירה בתחנונים אנא אל תעזובני לבדי, אני פוחדת להישאר בודדה ויחידה בבניין, ובפרט בשעת האזעקות וירי הטילים, האם המשפחה יכולה לעזוב כדי להציל את נפשם [שהרי חייד קודמים], או שמא מוטל עליה להיעתר לתחינת האלמנה ולהישאר עמה?

מוריני הגאון בעל אילת השחר שליט"א השיב: אם בנו היה צריך להשאר במקום הזה, והיה נשאר עמו כדי שלא ישאר לבד, מותר לו גם להשאר בשביל האלמנה. והוסיף שלר' אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד, היה דרכו לצאת מגיא ההריגה, אלא שבנו המצויץ נפתלי בונים שבר את רגלו, והחליט ר' אלחנן שלא לברוח ולהשאיר את בנו לבד, ונספה על קידוש ה'. הרי שמותר לאדם להישאר במקום סכנה נוראה, ולא להשאיר בנו לבד. כן מותר לנהוג כך גם ביחס לאלמנה. (חשוקי חמד ב"מ קה, ב)

תלמיד הח"ח

רבנו שליט"א סיפר שבשבע ברכות של אחד מן החשובים הזכיר א' מן הדרשנים כי הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצ"ל הי"ד היה תלמיד מרן החפץ חיים ז"ע. והגאב"ד דפוניבז' זצוק"ל התקומם ואמר 'לחפץ חיים לא היו תלמידים'. אף הגר"א וסרמן, שבאמת למד אצלו והי' נחשב מגדולי תלמידיו, אפ"ה תלמיד לא הי', לגודל רום מעלתו של הסבא קדישא מרן החפץ חיים זצוק"ל (אהל משה ויקרא עמי לג)

אין לך מקום תורה שלא משתשעים בתורתו

ובהסכמה לסי' שיעורי רבינו אלחנן שיצא לאור בשנת תשנ"ח כתב רבנו: בס"ד, ט"ו טבת תשנ"ח לפ"ק בני ברק יצ"ו. הן ידוע ומפורסם בעולם התורה חדושים של הגה"ק ר' אלחנן וסרמן הי"ד אשר זכה להעמיד תלמידים הרבה והכניס בהם רוח חיים של תורה ויראת שמים והעמידן על הבנת הדברים, ואין לך מקום תורה היום שלא משתשעין ונהנים מאור תורתו, וכעת זיכה אותנו הרב הג' ר' שאול קרביץ שליט"א בשיעוריו השבועיים ששמע והעלם על הכתב, ואם כי הגה"ק זצ"ל לא עבר עליהם מ"מ הרה"ג הנ"ל מעיד שטרם ויגע להעמיד הדברים כמו ששמעם, גם בהרבה מקומות זה מתאים למה שכבר הדפיס, ולפעמים מרחיב ולפעמים מבהיר יותר, באופן שיש תועלת להלומדים בהם, ואם כי אני ראוי להיות מסכים על גאון וצדיק שהי' רבן של חלק גדול מאוד מהדור הקודם, מ"מ לא אמנע מלברך את הרה"ג הנ"ל שיזכה להמשיך לזכות את הרבים וללמוד מתוך הרחבת הדעת כחפצו וכחפץ לב כל אוהבי שמו יתברך.

הכו"ח לכ' התורה ועמליה. א.ל שטינמן

קטרוג מלמעלה

רגיל רבנו שליט"א להביא דברי הגה"ק ר' אלחנן וסרמן הי"ד בשם הגר"א, כי כשיש חלילה וחס גזירה היינו שיש קטרוג למעלה, הי' ירחם. וכדי לבטל קטרוג לא מועיל הפגנות וכדו' רק על ידי שיועילו להסיר הקטרוג, וזה שייך ע"י תפילה. (כ"ת)

הוצאות נשואין

אמר רבנו ששמע בשם מרן רבי אלחנן וסרמן הי"ד, דכמו שאחז"ל על הוצאות שבת וכמה דברים, שגם כשאין לו כעת לשלם, אומר הקב"ה לוו עלי ואני פורע, כך גם הוצאות נישואי הילדים, יש בזה את הכלל של "לוו עלי ואני פורע". אמנם כ"ז רק כפי ההכרח, ולא למותרות שע"ז אין הבטחה זו. (פרי חיים קע"ט)

זכות הקדושים

ובמלאות שישים שנה לפטירת הגר"א וסרמן הי"ד נערך כינוס התעוררות בהיכל ישיבת אור אלחנן בירושלים, שם נשא דברים מרן שליט"א, וכך פתח את דבריו: ידוע שלפני מלחמת העולם כמעט לא היו ישיבות בכל המקומות, ולמשל בארץ ישראל היו רק ישיבה אחת או שתיים, ובזמן המלחמה נהרגו כולם, גם צדיקים, גדולי עולם ופשוטי עם, ועמם גם הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן השם ינקום דמו. ויש באמת זכות לישיבה כאן מה שהושיבו ישיבה על קברו וקראו את שם הישיבה על שמו. ולא רק זה, אלא בכלל כל הצדיקים האלו לא הלכו לחינם, אלא קיבלו פיצוי על הריגתם, לא פיצוי של כסף! אלא הפיצוי הוא מה שלומדים את תורתם, וכמו התורה של רבי אלחנן שלומדים בכל הישיבות, וזוהי זכות גדולה, 'הגופים' נאבדו, אבל 'הנשמות' נשארו! במה שממשיך הכוח שלהם מה שהשפיעו בלימוד התורה שלהם, במעשה המצוות שלהם, וזה נמשך עד עכשיו ומכוח זה צמחה תורה, ודווקא באלה המקומות שלא היה כ"כ תורה, כמו בארץ ישראל, נתרבו ב"ה ישיבות, נתרבו תלמידי חכמים, וכן באמריקה ובאנגליה ואפילו בצרפת, הכל בזכות אלה הקדושים שאבדו.

* יראה עוד מה שהבאנו בגליונות קודמים דברי רבנו בשם הגר"א וסרמן זצ"ל בענין קביעת פגישות רק אחרי שידועים היטב את הצדדים - בפר' חיי שרה. ברכת מקדש שמו ברבים - בפרשת וארא לא תרדה בו בפרך בדברי תורה - בפרשת ויקהל

העלון יוצא ללא מטרת רווח, ואפשר לצלם לזיכוי הרבים בלבד.

להערות הארות הוספות מנויים ורעיונות ניתן לפנות keailtarog@gmail.com

לתרומות הנצחות והפצה ניתן לפנות ל 0527680034 בשעות בין הסדרים

לרך הנימול מאיר אוהב ציון יה"ר שיגדל לתורה לחופה ולמעשים טובים

יצא לאור שוב במהדורה נוספת הספר שהוא כשולחן ערוך למידות טובות ונהגות

"מאחורי הפרגוד" - מסוד חכמים מה שראינו ושמענו בבית פנימה

בבית מרן רשכבה"ג ראש הישיבה הגר"א שליט"א ובבית מרן שר התורה הגר"ח שליט"א

הספר עבר ביקורת מדוקדקת של נאמני ארץ ומקורבים לרבותינו גדולי הדור שליט"א

להשיג בחנויות הספרים.